

Sidra Wajerá (Genesis 18:1-22:24)

19 Chesjwan 5773 / 4 november 2012

Genesis 18: 1-15

Thema: opstanding uit de doden

Inleiding

Vorige week hebben we gehoord dat in het leven van Abraham tien beproevingen worden onderscheiden. Over de eerste zes hebt u al gehoord. In de Sidra van vandaag volgen de laatste vier.

Waarom zo ingedeeld? Omdat – zo luidt het antwoord in de Joodse traditie – deze vier volgen na de besnijdenis; en die besnijdenis is een echte *cesuur* in het leven van Abraham. Hij doorstaat deze laatste vier beproevingen als verbondspartner van de Eeuwige, als 'vriend van God'. Isaäk Abravanel, een exegeet uit de 15^e eeuw, onderstreept dat God nu niet meer 's nachts maar overdag tot Abraham spreekt, en dat God – zoals Hij zelf zegt – niets meer voor zijn vriend Abraham geheim wil houden. Van zijn kant 'staat' Abraham nu voor God, roept Hem zelfs ter verantwoording, en neemt medeverantwoordelijkheid voor schepselen van God.

De laatste vier beproevingen zijn: Lot in gevaar, Sarah in gevaar, Hagar en Ismaël, en de Akeda, dat is de 'binding van Isaäk'. Die laatste beproeving is één van de meest indrukwekkende en becommentarieerde.

Ik richt me vanavond echter niet op deze beproevingen (ik hoop dat deze diensten nog vele jaren doorgaan, en: alles op zijn tijd) maar ik richt me, zoals ik bijna steeds gedaan heb, maar weer op de eerste parasja in deze Sidra. En dat betekent dat we stilstaan bij het bezoek dat God aan Abraham brengt en de voorzegging van de komst van Izaäk. Aan deze eerste woorden ontleent deze Sidra zijn naam: Wajerá – dat is: 'en Hij verscheen'; naar de woorden in Genesis 18: 1 – 'En Hij verscheen, de Ene, aan hem'. Of, zoals de Naardense Vertaling die we vanavond volgen het zegt:

'Dan laat de Ene zich aan hem zien, bij de godseiken van Mamré...'

En Awraham zat aan de ingang van de tent in de hitte des daags... En zie daar zag hij een oude man, komend van de weg door de woestijn. En Awraham stond op en snelde hem tegemoet en zei: Keer u naar mij, was uw voeten en overnacht hier. En hij drong zeer bij hem aan, en hij keerde zich naar hem, naar de tent. Hij nam boter en melk en zette die voor hem en hij bakte matsot. En hij at. En nadat ze hadden gegeten en gedronken zei Awraham hem: Laat ons nu zegenen God, de eigenaar van hemel en aarde, want Hij heeft ons verzadigd met zijn goedheid. De man antwoordde en zei: Ik weet niets van jouw God en zijn naam zal ik niet zegenen. Maar wel de God die bij mij verwijlt. En Awraham ontstak in woede over de man en stond in zijn toorn op en joeg de man de woestijn in. En God kwam tot Awraham en zei: Awraham, waar is die mens die vannacht naar je toe kwam? Awraham antwoordde en zei: ik heb hem weggejaagd, want hij wilde niet danken in Uw naam. En de Eeuwige zei: Kijk nu eens aan, Ik heb zijn overtreding al 199 jaar geduld, en hem gekleed en hem onderhouden, ook al verbitterde hij Mijn geest. En jij, een mens, vindt het al teveel om hem één nacht te dulden? Awraham zei: Ik heb gefaald. En hij repte zich en snelde de woestijn in op zoek naar de man. En hij vond hem en deed hem zitten in zijn tent en sprak goede woorden met hem. (Nachman Krochmal)

Tot zover dit verhaal van Nachman Krochmal, joods filosoof en theoloog en Talmoedkenner. Aan het eind van de preek kom ik nog weer terug op dit prachtige verhaal. Voor nu volsta ik ermee erop te wijzen hoe in dit verhaal nog eens wordt bevestigd dat gastvrijheid een groot goed en een belangrijke plicht is in het oosterse land. De zorg voor een reiziger gaat ver; te meer omdat vrijwel iedereen in dat oosterse land ook uit eigen ervaring wist hoe zwaar een tocht door de woestijn is en hoezeer dan een koele dronk en een tijdelijke rustplaats van levensbelang kunnen zijn.

Deze wet van de gastvrijheid vind je ook in de Tora op menige plaats terug. In de joodse traditie is het de zogenaamde derde opdracht naast de eerste twee. De eerste twee: God liefhebben en je naaste liefhebben. De derde: je ontfermen over de vreemdeling die in je poorten – of bij je tent – komt.

In vele midrasjiem (joodse uitleggingen) over de liefde en zorg van Abraham wordt benadrukt dat Abraham dit – laten we het maar noemen derde grote – gebod vanuit zijn geloof invult. De erkenning van de Ene God JHWH betekent voor Abraham ook de erkenning van de ene mensheid – ieder mens, wie hij of zij ook is, heeft recht op liefde en zorg. Uiteraard wordt wel gehoopt op een reactie, desnoods met enige aandrang. In een variatie op het verhaal van Nachman Krochmal deze midrasj:

Awraham placht voorbijgangers gastvrijheid te verlenen. En wanneer ze gegeten en gedronken hadden, zei hij ze: 'Zegen nu'. Ze vroegen: 'Wat moeten we zeggen?!' Hij antwoordde: 'Zeg "Gezegend God van de wereld van wie we ons eten hebben gekregen".' Wanneer ze dat deden, gingen ze verder huns weegs. Zo niet, dan zei hij: 'Betaal me ervoor'. De gast vroeg dan: 'Hoeveel?' En dan zei Awraham hem: 'Dat kost je een kruik wijn, of een pond vlees, of een kikar brood'. Maar ja, waar haal je in de woestijn wijn vandaan, of vlees of brood?! Wie dit overkwam, zegende dus en zei: 'Gezegend God van de wereld van wie we ons eten gekregen hebben'.

Vandaar – zo vertelt de midrajs - dat over Abraham geschreven staat (in vers 19) dat hij tzedaka en misjpat doet. In die volgorde! Eerst tzedaka – in die bijbelse betekenis van 'reddende gerechtigheid', de zorg om een mens tot zijn recht laten komen. Daarna zo nodig echter ook misjpat – het strenge recht als

iemand die zorg afwijst, zelf niet zorgen wil, zich ervan af maakt, alleen aan zichzelf denkt.

In elk geval, wil deze midrasj zeggen, hebben wij allemaal de zorg voor onze medemens, wie zij ook is. Dat allereerst!

Hoe ver Abraham hierin ging wordt dan verteld in een prachtige uitleg van het begin van hoofdstuk 18. Want het is daar niet helemaal duidelijk: verschijnt de Eeuwige daar aan Abraham in de gestalte van die drie mannen/engelen? Zo wordt het vaak gelezen. Dan is vers 1 dus als het ware het kopje boven hoofdstuk 18 en hoor je in het vervolg hoe Gods verschijning plaatsvond. Maar het kan ook anders. Je kunt het ook lezen als verschijnt daar in vers 1 eerst de Eeuwige aan Abraham, en vervolgens in vers 2 die drie mannen! En dat levert een prachtige midrasj op:

Zei Rabbi Jehoeda, zei Rav: Groter is het ontvangen van gasten dan het ontvangen van de Sjechina (dat is: de Goddelijke Presentie in de wereld), want er staat (Gen. 18:3): 'En hij zei, mijn Heer, indien ik toch gunst gevonden heb in uw ogen, trek toch niet voorbij Uw dienaar' (dwz 'Ga niet weg tot ik mijn drie gasten gastvrijheid heb verleend'. (bSjabbat 1272)

Is dat, in al zijn brutaliteit, niet prachtig en van een zelfde niveau als wat Jezus vertelt over die man die midden in de nacht de hele wereld op z'n kop zet omdat hij voor een reiziger moet zorgen? Je moet het je daar in Gen 18 even voorstellen – en ik verwerk tegelijk een hoop andere Joodse traditie. Daar is de Eeuwige zelf tot Abraham gekomen. Om hem te bezoeken op de derde dag na zijn besnijdenis; die is immers vlak hiervoor in hoofdstuk 17 beschreven. God is als het ware op ziekenbezoek gekomen (de 3^e dag na de besnijdenis geldt als de meest pijnlijke, kortsige). En Abraham blijft dan ook liggen! Hij ligt te rusten in de ingang van zijn tent. Maar tijdens dat ziekenbezoek heft Abraham zijn ogen op en ziet opeens drie mannen uit de woestijn verschijnen. En hoe ziek hij dan ook is, dan staat hij op en snelt hen tegemoet en gaat voor hen zorgen, terwijl hij tegen de HERE God zegt: een ogenblikje, loop alstublieft niet weg, maar ik moet voor deze mensen zorgen!

Nou, zegt deze joodse traditie dus: als je zo handelt, dan heb je je prioriteiten goed staan. En dan is de HERE God alleen maar blij als hij ziet hoe je met mensen omgaat. Jezus noemt dat de prioriteit van het Koninkrijk en zijn gerechtigheid = het terechtbrengen van mensen, zorg. De Hebreeënbrief: door zo met mensen om te gaan hebben sommigen engelen geherbergd.

Ik herinner me een ingewikkelde vergadering over het voortbestaan van een verzorgingshuis. En in de deur verscheen een verdwaalde bewoner. Waarop de directeur opstond en zei: dit gaat voor, en vervolgens alle bobo's in die directiekamer achterliet. Het feit dat ik me dat herinner, geeft aan hoe weinig dat voorkomt, en hoe verkeerd onze prioriteiten meestal staan; áls we ze al verstaan; áls er in onze systemen en doelstellingen nog mensen van vlees en bloed voorkomen, en begrippen als medelijden en ontferming.

Nederland, met name het rijke deel, maakt zich nu weer druk over zorgpremies en laat daar allerlei berekeningen op los en er wordt geruzied over doelstellingen. Maar als we deze dagen, nee beter: als we ieder weekend allemaal nu eens gewoon één zieke zouden bezoeken, aanwezig zijn bij een mens van vlees en bloed, zouden we niet alleen anders tegen het betalen van een zorgpremie aankijken, maar waarschijnlijk ook al onze prioriteiten in het

leven beter stellen, bijbelser; je kunt veel leren aan een ziekbed. Hoe dan ook, naast het ontvangen van de vreemdeling in je poorten, is ook ziekenbezoek één van de mitswot. Ontleend aan de daden van God zelf en dus navolging van God zelf. Zoals een midrasj het verwoordt:

Zoals Hij de naakten kleedt (zoals er staat 'de Eeuwige maakte voor de mens en zijn vrouw kleren van huid'), zo moet ook jij de naakten kleden. En zoals Hij de zieken bezoekt (zoals er staat 'de Eeuwige verscheen hem bij de eiken van Mamré'), zo moet ook jij de zieken bezoeken. Zoals Hij de rouwenden troost (zoals er staat 'En het was na de dood van Abraham, toen zegende God Izaäk') zo moet ook jij de rouwenden troosten. Zoals Hij de doden begraaft (zoals er staat 'En Hij begroef Mozes in het dal'), zo moet ook jij de doden begraven.

Het gebod om de zieken te bezoeken, wordt elke dag in het ochtendgebed gememoreerd; naast gastvrijheid, aanwezig zijn bij huwelijken en berafeningen, en vrede stichten tussen mensen. Wie een zieke bezoekt, zegt een Talmoedtekst, neemt daardoor een zestigste van de ziekte weg.

Hoog tijd nu inmiddels om ons te verdiepen in het tweede gedeelte van de parasja van vandaag. Ja, en dan komen we bij 'de verwekking', de 'opstanding uit de doden'.

Eerst weer even wat rake humor – ik wil u dat toch niet onthouden. Moet je altijd de waarheid vertellen aan mensen? Nee, je moet vooral doen wat de vrede bevordert. Want kijk maar, dat doet de HERE God zelf ook. Hij vertelt namelijk niet de waarheid. Immers er staat van Sarah dat zij zegt: 'nadat ik afgeleefd ben zou ik nog wellust hebben? *Terwijl mijn heer zo oud is?*' Maar wat maakt God ervan? Hij zegt tegen Abraham dat Sarah heeft gelachen en gezegd 'zal ik nog baren, ik die zo oud geworden ben?'

Hij zegt dus niet wat Sarah over Abraham zei, namelijk dat *hij* oud geworden was, maar Hij verdraait het en zegt tegen Abraham dat Sarah dat over *zichzelf* denkt – en dat bevordert de sjaloom tussen beide. Wat vrede bevordert, gaat vóór een waarheid die onnodig verwijdering teweegbrengt. Waarheid is in de Bijbel 'wat heil is voor de naaste', niet 'wat in overeenstemming is met de feiten'.

Maar dan: dat woord van verwekking. Veertien jaar nadat Ismaël geboren is, klinkt hier de belofte van een kind van Abraham en Sarah samen. En naar de mens gesproken kan dat niet, is het uitgesloten. En zo moeten we dat ook begrijpen. Er is geen leven meer mogelijk, er is geen potentie tot toekomst meer in Abraham en Sarah. Maar wel uit God. En dan raken we ook aan één van de vele betekenissen van de besnijdenis, namelijk dat in principe ieder nieuw leven niet ligt in het verlengde van onze menselijke potentie maar een gave van God is. Ieder nieuw leven is een schepping Gods. En zo is zeker ook Israël, zaad van Abraham, een schepping van God. En dat dat leven, en de toekomst die daarmee gegeven wordt aan de hele wereld, een gave van God alleen is, wordt uitgedrukt in het feit dat niet alleen Izaäk verwekt wordt uit twee – om zo te zeggen – dode mensen, maar dat ook Jakob een verwekking is uit een onvruchtbare schoot (die van Rebekka), en ook Jozef een verwekking door God alleen (uit de onvruchtbare schoot van Rachel), en zo nog vele andere verwekkingen in de bijbelse geschiedenis, en niet in het minst de verwekking van Jeshua, de Messias zelf, uit de schoot van een maagd (waar dus geen enkele mannelijke potentie aan te pas gekomen is). Het is het Woord van God dat dit leven verwekt! Hij spreekt en het is er. En zo zou ik ook de woorden in Genesis 18 willen verstaan. Hij spreekt hier, God belooft hier, en dus wordt dat vervuld; daar heeft hij Abraham niet

voor nodig. Dít is de dag dat Sarah zwanger wordt, namelijk op het moment dat dit Woord klinkt over haar leven. Laat ze daar maar om lachen. Laat Abraham daar maar om lachen. Laat iedereen daarom maar lachen. Zo zal dit kind ook heten: Izaäk – hij lacht.

Het nieuwe leven, de toekomst die God scheidt, is een leven uit de dood; of zelfs uit het niets: creatio ex nihilo. De komst van een nieuwe wereld, de rechtvaardiging van een goddeloze, het eeuwige leven, de komst van de Messias – het ligt allemaal niet in onze macht, ligt niet in het verlengde van ons kunnen, ons doen, ons leven. Het is een genade Gods, het is een begin dat Hij alleen kan creëren. Mattheüs laat in zijn beroemde eerste hoofdstuk van zijn evangelie die verwekking, de Verwekking van Boven, zonder welke Israël en niets er zou zijn, op indrukwekkende wijze zien; en hij laat de geschiedenis zelfs achterstevoren plaatsvinden, als komend uit God, verwekt uit zijn toekomst. En in de Joodse traditie vinden we deze gedachte van een goddelijke verwekking nog eens extra bevestigd. Want wat betekent dat, die woorden: 'als het de tijd van samenkomen is zal Ik tot jou terugkeren, als het de tijd van levenschenken is'? Over het algemeen wordt dan gedacht aan en vertaald als: om deze tijd over een jaar keer Ik tot je terug. Maar nergens vinden we dat de HERE God of een engel een jaar later bij Abraham terugkomt. Bedoeld wordt, zegt de Joodse traditie, op het moment dat de jongen het nodig heeft, als leven geschonken moet worden. En dat verbindt men dan met het slot van deze Sidra, de binding van Izaäk, op de berg Moria! Dáár kwam de Engel des HEREN terug en zei 'strek je hand niet uit naar de jongen' en kreeg Abraham Izaäk als het ware nogmaals uit de dood terug. De toekomst, het leven dat geschonken wordt, is alleen gave van God. Wij leven van genade alleen. Wij leven van de Verwekking van Boven. Wij leven van de opstanding uit de doden.

Wat is het belang daarvan, dit te beseffen? Omdat dat ruimte scheidt. Om dat je anders dreigt uit te gaan van jouw recht, positie, verdienste. En dan kom ik terug op het verhaal van Nachman Krochmal waarmee ik begon. En dat verbind ik nu ook gelijk met Paulus en wat hij schrijft in Romeinen 4. Paulus wist in zijn 'Saulus-tijd' ook zo precies wie gelijk had, de juiste positie, wat wel en niet hoorde. En zoals Abraham die man terugjoeg naar de woestijn omdat hij God niet wilde zegenen, zo joeg Saulus achter de mensen aan die voor zijn idee het Joodse geloof te grabbel gooiden. Wat dachten ze wel niet? Zo werkt religie: uit-sluitend, oordelend, wetend wie 'erbuiten' (evt in de hel) staat. Maar Openbaring werkt anders. Diezelfde Saulus werd een Paulus, geroepen in de dienst van God. En zoals Abraham een moment te weinig uit Gods genade leefde maar zich bekeerde van zijn opsteliing ten opzichte van die man toen God zich openbaarde en hem aansprak, zo bekeerde Paulus zich van zijn weg toen Jezus zich openbaarde en hem aansprak en hem eraan herinnerde dat Israël toch altijd van Gods genade, uit een creatio ex nihilo had geleefd. En dat Jezus, degene die door Paulus vervolgd werd, niet anders vertegenwoordigde dan die Verwekking van Boven, die creatio ex nihilo, die opstanding uit de doden, waar Paulus en heel Israël ook zelf van leefde. En in plaats van een vervolger te zijn ging Paulus toen ahw 'de woestijn in', om allen die daar waren – veroordeeld, afgeschreven door wie dan ook – terug te roepen. Zo werd hij de apostel der heidenen. Romeinen 2 t/m 4 is één krachtig pleidooi naar het Joodse volk toe om zijn ontdekking met hen te delen. Wij rechtvaardigen toch ook onszelf – zo zegt hij – niet uit onze daden? Het zijn toch niet de spijswetten of zelfs de besnijdenis die ons redden? Op grond daarvan zijn wij toch niet beter dan anderen? Wij leven toch ook van genade alleen? Wij

worden toch ook uit geloof behouden? En dan probeert hij hen te overtuigen van zijn gelijk met te verwijzen naar Abraham. Die toch door geloof gerechtvaardigd werd, en niet door de besnijdenis?! De besnijdenis onderscheidde hem van anderen, maar verhief hem toch niet boven anderen; deed hem integendeel slechts zijn opdracht temeer beseffen, de gave die hem geschonken was. En die zo een vader werd voor alle volken?! Rom. 4:17 – als vader van vele volken aangesteld *tegenover die God in wie hij geloofde, die de doden levend maakt en de dingen die niet zijn tot aanzijn roept.*

Daarom, zo pleit Paulus en zo verdedigt hij zijn apostelschap en zijn boodschap onder de gojiem, zoals wij, Joden, zelf leven van Gods genade en de opstanding uit de doden – de geboorte van Izaäk uit de verstorven schoot van Sarah – zo mogen nu ook alle gojiem leven van Gods genade en de opstanding uit de doden in Jezus Christus. Wie in Hem gelooft – wie je ook bent, Jood of Griek – zal dat net als bij Abraham *tot gerechtigheid gerekend worden*. Het is een gave van God.

Daarom dus: erop uit, de woestijn in! Wij ook allemaal die van deze boodschap zijn gaan leven.

Achter degenen aan die we afschreven omdat ze zich niet hielden aan onze regeltjes en onze geloofstradities. Achter iedereen aan, om Jezus' wil, om ze uit te nodigen in je tent en goede woorden te spreken. Om ze te vertellen van die God die zoveel geduld heeft met mensen; die God die de gastvrijheid en de menslievendheid en het ziekenbezoek en wat tot vrede dient aanprijst. Om ze te vertellen van het leven dat Hij schenkt, de toekomst van Boven, het leven uit de dood.

Om niet te oordelen, maar lief te hebben.